

การปฏิบัติและทัศนคติ เกี่ยวกับการทำหมันของสตรีใน เขตชนบท
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

นาย ทรงพล เนตรสืบสาย

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2532

ISBN 974-569-720-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

015268

117455441

PRACTICE AND ATTITUDE RELATED TO STERILIZATION AMONG RURAL WOMEN
IN NORTHEAST THAILAND

Mr. Throngphol Natesuebsai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1989

ISBN 974-569-720-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การปฏิบัติและทัศนคติ เกี่ยวกับการทำหมันของสตรีใน เขตชนบทของ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

โดย   นายทรงพล เนครสืบสาย

ภาควิชา   สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร. พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. อถรร วัชรราชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุวัชัย อินทรประเสริฐ)

ศูนย์วิทยุโทรพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทรงพล เนตรสืบสาย : การปฏิบัติและทัศนคติเกี่ยวกับการทำหมันของสตรีใน เขตชนบท
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (PRACTICE AND ATTITUDE RELATED TO
STERILIZATION AMONG RURAL WOMEN IN NORTHEAST THAILAND) อ.ที่ปรึกษา :
รศ. ดร. พิเชิด พิทักษ์เทพสมบัติ, 130 หน้า.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาว่ามีปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม
และการวางแผนครอบครัวของสตรีหรือคู่สมรสมีผลหรืออิทธิพลต่อการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน
ในอนาคคของสตรีที่อาศัยอยู่ใน เขตชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการศึกษาได้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้การทำหมันของ
คู่สมรสในเขตชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2530 ซึ่งศึกษาสตรีที่มีอายุ 15 - 49 ปี
ที่สมรสและกำลังอยู่กับสามี จำนวน 499 ราย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม
คือ การทำหมัน และความคิดที่จะทำหมัน กับตัวแปรอิสระ 16 ตัว ได้ใช้ค่าร้อยละ, สถิติไคสแควร์
(χ^2) ทดสอบหาความสัมพันธ์และใช้สถิติเกรมเมอร์ วี (Cramer's V) วัดระดับของความสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า มีตัวแปร 9 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กับการทำหมัน และมีตัวแปร 11 ตัว
ที่มีความสัมพันธ์กับความคิดที่จะทำหมันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งวัดด้วยสถิติไคสแควร์ที่ระดับ
ไม่เกิน .05

นอกจากนี้ เมื่อวัดระดับความสัมพันธ์โดยอาศัยสถิติเกรมเมอร์ วี (V) พบว่า อายุสามี
อายุของสตรี เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำหมันและความคิดที่จะทำหมันในอนาคตมากที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... ประชากรศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิสิต ..... น. กฤษณะ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... อ. พิเชิด

THRONGPHOL NATESUEBSAI : PRACTICE AND ATTITUDE RELATED TO
STERILIZATION AMONG RURAL WOMEN IN NORTHEAST THAILAND.
THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. PICHIT PITAKTEPSOMBATI, Ph.D.
130 PP.

The purpose of this study is to assess the effect of socio-economic and demographic factors on couple's utilization of sterilization and their intention to utilize sterilization in the future.

The study is based on data from the survey entitled 'Factors Influencing the Utilization of Sterilization among Currently Married Couples in the Rural Northeast Thailand.' The Survey was carried out in 1987 and 499 couples with wives aged 15 - 49 were interviewed. There are two dependent variables -sterilization and intention - and 16 independent variables. Statistics used are percentage difference, χ^2 -test and Cramer's V.

It was found that 9 and 11 independent variables affected sterilization and intention significantly at α not more than .05 respectively. Among these variables, as compared by using Cramer's V Women's (wives') age and husband's age are the most important factor determining sterilization and intention, without considering other factors' effect.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... ประชากรศาสตร์
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิสิต ..... ก. ฝม
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ๖๖ ๖๖

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลงด้วยความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ภัสสร นิมานนท์ ผู้อำนวยการสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่อนุญาตให้ใช้ข้อมูลโครงการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้การทำหมันของคู่สมรสในเขตชนบท ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2530 ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำแนวทางในการศึกษาจนกระทั่ง สำเร็จสมบูรณ์ด้วยความห่วงใย ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ ประธาน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุวัชัย อินทรประเสริฐ กรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้วิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ คุณชัยวิทย์ วรสุคร เจ้าหน้าที่ฝ่ายประมวลผล สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาถ่ายเทข้อมูลในครั้งนี และขอขอบคุณ คุณปราณี แทวนทองคำ ที่ช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้าด้วยดีมาโดยตลอด

ท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ที่ช่วยเหลือในทุกอย่าง และขอขอบคุณ คุณโบศรี โยธาทักดี ที่ให้กำลังใจผู้เขียนตลอดมาจนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร ทรงพล เนครสืบสาย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
2 ระเบียบวิธีวิจัย.....	34
แหล่งข้อมูล.....	34
ตัวแปรที่ใช้เพื่อการศึกษา.....	38
วิธีวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล.....	40
ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง.....	41
3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
4 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	110
บรรณานุกรม.....	122
ประวัติผู้เขียน.....	130

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีไทยในวัยเจริญพันธุ์ (อายุ 15 - 49 ปี) ที่แต่งงานแล้ว จำแนกตามรายภาค.....	3
2	อัตราส่วนร้อยละของสตรีอายุ 15 - 44 ปี ที่สมรสและอยู่กับสามีซึ่งกำลังใช้วิธีการทำหมัน จากการสำรวจ.....	6
3	อัตราส่วนร้อยละของสตรีและสามี จำแนกตามลักษณะทางประชากร.....	42
4	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามอายุบุตรคนสุดท้าย.....	44
5	อัตราส่วนร้อยละของสตรีและสามี จำแนกตามอาชีพ.....	45
6	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามรายได้ของครอบครัว.....	46
7	อัตราส่วนร้อยละของสตรีและสามี จำแนกตามลักษณะทางสังคม.....	47
8	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามลักษณะด้านการวางแผนครอบครัว.....	50
9	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามทัศนคติในเรื่องสิ่งจูงใจให้ทำหมัน และทัศนคติเกี่ยวกับการมีบุตรเพียง 2 คน.....	53
10	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านและเขตการทำหมัน	55
11	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	59
12	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามอายุของสตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	63
13	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามอายุของสามีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	66
14	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามอายุบุตรคนสุดท้ายของสตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	69

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
15	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามจำนวนบุตรที่ต้องการของสตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	73
16	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามอาชีพของสตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่...	76
17	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามอาชีพของสามีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่...	79
18	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามรายได้ค่อปีของครอบครัวและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	82
19	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามการศึกษาของสตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	85
20	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามการศึกษาของสามีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	88
21	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามการเปิดรับสื่อสารมวลชนของสตรีและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	91
22	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามบุคลากรทำคลอดบุตรคนสุดท้ายและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	94
23	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามระยะทางจากที่อยู่อาศัยของสตรีถึงที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	97

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
24	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามระยะเวลาเรียนรู้เรื่องการทำหมันของสตรี และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	100
25	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามแหล่งข่าวสาร เรื่องการทำหมันของสตรี และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	103
26	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามทัศนคติเกี่ยวกับนโยบายการมีบุตร 2 คน และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	106
27	ร้อยละของการทำหมันและความคิดที่จะทำหมัน ในอนาคตของคู่สมรสที่ภรรยา อายุไม่เกิน 49 ปี จำแนกตามทัศนคติของสตรีใน เรื่องสิ่งจูงใจให้ทำหมัน และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่.....	109
28	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (การทำหมัน) กับตัวแปรอิสระ.....	118
29	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (ความคิดที่จะทำหมัน) กับตัวแปรอิสระ.....	119

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย